

İK V DEĞERLENDİRME NOTU

NEDEN İDAM CEZASI GERİ GETİRİLMEMELİDİR?

Doç. Dr. Çiğdem NAS
İK V Genel Sekreteri

Ahmet CERAN
İK V Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI



NEDEN İDAM CEZASI GERİ GETİRİLMEMELİDİR?

Doç. Dr. Çiğdem NAS, İKV Genel Sekreteri

Ahmet CERAN, İKV Uzmanı

15 Temmuz tarihinde Türk demokrasisine karşı gerçekleştirilen darbe girişimi sonrasında Türkiye’de idamın hukuk sistemine geri getirilmesine yönelik tartışmalar başladı. İdam talepleri öncelikle, darbe girişiminin bastırılmasının ardından darbenin sorumlularına karşı yapılan gösterilerde dile getirildi. Devamında ise, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, eğer halk talep ederse ve TBMM’den geçerse, kendisinin de idam cezasının geri getirilmesine onay vereceğini belirtti. Son olarak geçtiğimiz hafta içerisinde konu tekrar Meclisteki Grup toplantılarında gündeme taşındı ve idam cezasının geri getirilmesine yönelik bir tasarinın Meclis’e getirilmesi olasılığı yeniden belirdi. Bu tartışmaların başlamasıyla birlikte AB, Avrupa Konseyi ve daha genel olarak Batı’dan hızlı bir şekilde, idam cezasının geri getirilmesine karşı çıkan demeçler gelmeye başladı ve taraflar arasında ipler bir kez daha gerildi.

İdam tartışmaları esnasında AB’ye ve Batıya karşı oldukça tepkili bir söylemin geçerlik kazandığını gözlemlemek mümkün. Bunda, AB ile üyelik sürecinin etkisini kaybetmesinin yanında, Suriye krizi çerçevesindeki görüş ayrılıkları, ideolojik tercihler ve son olarak 15 Temmuz darbesi sonrasında Türk yetkili makamların Batıdan yeterince destek bulamaması da rol oynamıştı. Öte yandan Türkiye ile AB arasındaki inişli çıkışlı ilişkilerde ipler ilk defa gerilmiyor. Dönem dönem Türkiye’nin tam üyelik hedefini zora sokacak tartışmalar gün yüzüne çıksa dahi, idam cezasının kaldırılması, Türkiye’nin AB’ye tam üyeliği ile temel hak ve özgürlüklerin tesisi için attığı en kritik adımlar arasında yer alıyor.¹ Türkiye’nin 2004 yılında tamamen kaldırdığı ve 1984 tarihinden beri zaten fiili olarak uygulamadığı idam cezasının geri getirilmesi neden doğru değildir ve böyle bir adımın Türkiye için ne gibi sonuçları olabilir? Bu yazımızda bu sorulara cevap vermeye çalışacağız.

AB Kriterleri açısından İdam Cezasının Kaldırılması Gereği

Türkiye’de idam cezası AB adaylık süreci çerçevesinde kaldırılmıştı ve terör örgütü PKK’nın lideri Abdullah Öcalan’ın yakalanarak yargılanması sürecini de etkileyecek şekilde, bu ceza türü, yerini ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına bırakmıştı. 1998 yılında Avrupa Komisyonu’nun Türkiye hakkında hazırladığı ilk ilerleme raporunda, Türkiye’de ölüm cezasının var olduğu ancak 1984 yılından beri fiili olarak

¹ Ahmet Ceran, “Turkey, the EU and the death penalty: a chequered history”, *openDemocracy*, 2016, <https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/ahmet-ceran/turkey-eu-and-death-penalty-chequered-history> (04.11.2016)

uygulanmadığı belirtilmişti². Bu çerçevede Türkiye'nin 1999 Helsinki Zirvesinde AB aday ülkesi olarak ilanını takiben, üyelik müzakerelerine başlayabilmek için Kopenhag kriterleri olarak bilinen koşulları yerine getirmesi gerekiyordu: “Türkiye diğer aday ülkelere uygulanan aynı kriterler temelinde Birliğe katılmayı hedefleyen bir aday ülkedir”³. AB'nin Türkiye'nin katılım öncesi stratejisi kapsamında öngördüğü siyasi diyalog ve Kopenhag kriterlerinin içerdiği demokrasi, hukukun üstünlüğü, temel hak ver özgürlükleri güvence altına alan istikrarlı kurumların varlığı koşulunun en öncelikli unsurlarından biri idam cezasının kaldırılması gereğidir.

2001 yılında AB tarafından Türkiye'ye sunulan ve Türkiye'nin, üyelik müzakerelerine başlayabilmek için yerine getirmesi gereken kısa ve orta vadeli öncelikleri içeren Katılım Ortaklığı Belgesinde (KOB) kısa vadeli öncelikler arasında idam cezasındaki filli moratoryumun devam ettirilmesi, orta vadeli öncelikler arasında ise idam cezasının kaldırılması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) idam cezasının kaldırılmasına ilişkin 6 No'lu Protokolünün imzalanması ve onaylanması yer alıyordu. Dolayısıyla AB üyeliğine yönelik yargı reformu kapsamında Türkiye, KOB'da öngörülen AİHS'nin 6 No'lu Ek Protokolünü 15 Ocak 2003'de imzaladı. TBMM, Protokol'ün Uygun Bulduğuna Dair Yasa Tasarısını 26 Haziran 2003'de kabul etti. 6 No'lu Ek Protokolde ölüm cezası için öngörülen savaş ve yakın savaş tehlikesi durumundaki istisna hali de, AİHS'ye 13 No'lu Protokol'ün onaylanması ile 7 Mayıs 2004 tarihindeki Anayasa değişikliği sonucu kaldırıldı⁴.

AB'de ve Dünyada İdam Cezası

AB ülkelerindeki duruma bakınca, hepsi aynı zamanda Avrupa Konseyi üyesi de olan AB ülkelerinde idam cezasının uygulanmadığını görüyoruz. AB üyesi devletler arasında idam cezasını önce Portekiz 1867 yılında kaldırırken⁵, Almanya İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1949'da, Fransa 1981'de, İngiltere ise 1999 yılında kaldırmıştı. İdam cezası, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve AİHS'nin de en temel unsurlarından olan

² Avrupa Komisyonu, Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon'un 1998 Düzenli Raporu”, AB Bakanlığı tarafından yapılan çeviri, 1998, s.11-12. http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1998.pdf (04.11.2016).

³ Presidency Conclusions, Helsinki European Council, 10-11 December 1999, 12. Paragraf, http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm , (04.11.2016).

⁴ İKV, *Turkey: Past, Present and Future*, Yayın No: 252, s.173, Kayhan Karaca, “AB ve Türkiye arasında İdam Düşümü”, *Deutschewelle*, 1 Kasım 2016, <http://www.dw.com/tr/ab-ile-t%C3%BCrkiye-aras%C4%B1nda-idam-d%C3%BCm%C4%9F%C3%BCm%C3%BC/a-36221471> (04.11.2016).

⁵ EU Creative Europe, Charter of Law of Abolition of the Death Penalty, Lisbon, Portugal, https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/heritage-label/sites/portugal-death-penalty_en (04.11.2016).

yaşama hakkının, en önemli işlevi vatandaşlarının güvenliğini sağlamak olan Devlet tarafından ihlali anlamına geliyor.

2015 Yılında İdamların %89'unun Meydana Geldiği 3 Ülke

1. İran
2. Pakistan
3. Suudi Arabistan

Uluslararası Af Örgütü'nün verilerine göre 2015 yılında 102 ülke idam cezasını tamamen yasaklamış durumdayken, 32 ülke idam cezasını resmen kaldırmamış olmasına rağmen en az 10 yıldır uygulamıyor, 58 ülke ise idam cezasını uygulamaya devam ediyor. 2015 yılında bir önceki yıla göre yüzde 54 artışla 1.634 kişi idam edildi ve bu idamların yüzde 89'u sadece 3 ülkede –İran, Pakistan, Suudi Arabistan- meydana geldi. Konuya ilişkin veriler kamuoyu ile paylaşılmadığından, bu rakamlara Çin'deki idamlar, dahil değil⁶.

47 Avrupa Konseyi Ülkesinde 19 Yıldır İdam Cezası Uygulanmıyor

Türkiye, 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması'nın 28'inci maddesinde üyelik hedefi ortaya koyulan AB ile ilişkisini bütünleşme hedefi doğrultusunda devam ettirirken diğer yandan Avrupa Konseyi'nin ve dolayısıyla AİHM sisteminin kurucu üyeleri arasında bulunuyor. Bu da Türkiye'yi AB adayı bir ülkenin ötesinde Avrupa modern demokrasi ve insan hakları kültürünün kritik unsurları arasına sokuyor. Dolayısıyla idam cezasının gündeme geldiği tartışmalar, AB üyeliğinin ötesinde, daha geniş bir çapta, Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki rolünü de doğrudan etkileyebileceğinden, azami dikkatle ele alınmalıdır. Popülizmin ve yabancı düşmanlığının arttığı, toleransın yerini Avrupa şüpheciliğinin almaya başladığı bir dönemde, aşırı sağın yükselişte olduğu kıtada, idam tartışmalarının, Türkiye'nin AB üyelik hedefi ve Avrupa ile ilişkilerinin zarar görmesini bekleyen Avrupalı siyasetçilerin ellerine koz olarak geçmesinin sonuçları, bütün paydaşlar için olumsuzdur.

47 Avrupa Konseyi üyesi ülkenin oluşturduğu coğrafi alanda 1997 yılından bu yana 1 tane dahi idam cezası uygulanmamış durumdadır. Bununla birlikte 47 ülkenin 44'ü, idam cezasını her şart altında yasaklayan 13 No'lu Protokol'e taraftır. 13 No'lu Protokol'e taraf olmayan üye ülkeler Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan'da ise *de facto* olarak idam cezasını uygulamama yaklaşımı hakim olmaya devam ediyor. Başka bir

⁶ Amnesty International, "Death Sentences and Executions in 2015", <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2016/04/death-sentences-executions-2015/> (04.11.2016).

ifadeyle, idam cezasının kaldırılması, Türk vatandaşlarının da aralarında bulunduğu 800 milyon'un üzerindeki Avrupa insan topluluğunun temel haklara dayalı, sosyal mutabakatının en temel öğelerinde birini oluşturuyor. Dolayısıyla bugün, bir ülkenin Avrupa Konseyi'ne üye olabilmesi için temel kriterler arasında idam cezasının kaldırılması yer alıyor.⁷

İdam cezasının kaldırılmasını temel öncelikleri arasında kabul eden Avrupa Konseyi'nin bu alandaki çalışmalarını yönlendiren birimi ise 2010-2012 yıllarında Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun başkanlığını yürüttüğü Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM). AKPM; yukarıda bahsi geçen ilgili ek protokollerin üye ülkelerde ve uluslararası çapta etkin uygulandığını garanti altına alırken, idam cezasının sürdüğü ülkelerde eğitim, ikna ve savunuculuk faaliyetleri sürdürüyor. Bu çerçevede en kritik örneklerden biri AKPM'nin Belarus'taki insan hakları durumuna ilişkin aldığı 12820 No'lu karar. 2012 yılında, Belarus'ta iki kişinin idamının ardından alınan kararlarla birlikte AKPM, AB'yi Belarus'a ambargoya çağırmış, Belarus Parlamentosu'nun AKPM'ye gözlemci statüsünü askıya almıştı.⁸ Dolayısıyla bu örnek bile bir üye veya gözlemci ülkedeki idam uygulamasının uluslararası arenada doğuracağı tepkileri ve olası yaptırımları gösteriyor. Bu değerlendirmeler ışığında AB ve Avrupa Konseyi'nin idamla mücadele konusunda ortak hareket ettiğini, 10 Ekim 2016 tarihinde, Dünya İdamla Mücadele Günü'nde AB Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini ve Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Thorbjörn Jagland'ın ortak bir bildiri yayınladıklarını ve Belarus'u kınadıklarını hatırlamakta fayda var. Unutulmamalıdır ki Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Jagland 15 Temmuz'da FETÖ tarafından gerçekleştirilen hain darbe girişiminin ardından Türkiye'yi ilk ziyaret eden uluslararası liderlerden biriydi.

İç Hukuk ve Avrupa İnsan Hakları Rejimi Çerçevesinde İdamı Geri Getirmek Mümkün mü?

İdam cezasının Türk hukuk sisteminde geri getirilmesi tartışmalarının, Türkiye-AB üyelik müzakerelerine ve Türkiye'nin ortaklık ilişkisi yürüttüğü ülkelerle ilişkilerinin çeşitli boyutlarına olumsuz etkileri olacağını öngörmek mümkün. Fakat uluslararası sistemde idam cezası lehine görüş ortaya koyan çevreler bu ceza türünün gerekliliğini kamu yararı götüğü gerekçesiyle meşrulaştırıyor, idam cezasının toplum yararı için gerekli olduğunu belirtiyor. Öte yandan Türkiye'nin parçası olduğu uluslararası insan hakları rejimi ve ulusal mevzuat, barış, savaş durumu ve olağan üstü hal fark etmeden, yaşama hakkını bütün hak ve özgürlüklerin üzerinde konumlandırıyor. Konunu en kritik boyutu şüphesiz ki idam cezasının hukuki yükümlülükler çerçevesinde uygulanabilirliği,

⁷ Council of Europe, Abolition of the death penalty, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Others_issues/Death_Penalty/default_en.asp (03.11.2016)

⁸ 12820 Sayılı AKPM Kararı, Avrupa Konseyi, 2012 <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=12917&lang=en> (03.11.2016)



olumlu veya olumsuz etkileri ile sonuçlarıdır. Dolayısıyla ilk olarak Türkiye’de geçerli hukuk sistemi kapsamında idam cezasını geri getirmenin mümkün olup olmadığı sorusunu cevaplamak gerekiyor.

Türk hukuk sisteminin dayandığı üç temel kaynak sebebiyle hâlihazırda idam cezasının geri getirilemeyeceğini öne sürmek mümkün: Anayasa’nın 15’inci maddesi, AİHS Ek Protokolleri ve Türkiye’nin taraf olduğu BM mevzuatı. Hâlihazırda Anayasa’nın ilgili maddeleri, normlar hiyerarşisinde en yüksek niteliğe sahip olduğundan, idam cezasının geri getirilebilmesi için öncelikli olarak Anayasa değişikliği gerekli olacak. İdam cezasının geri getirilmesi doğrultusunda bir Anayasa değişikliği gerçekleşse dahi, Anayasa’nın 90’ıncı maddesi, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerin anayasa hükmü niteliği taşıdığını belirtiyor. Dolayısıyla ulusal hukukun ötesinde, uluslararası hukuk yükümlülükleri devreye giriyor; bunun temelini de AİHS ve AİHM sistemi oluşturuyor.

Türkiye, Avrupa Konseyi’nin kurucu üyeleri arasında yer alırken, AİHM içtihadının oluşumuna da büyük ölçüde katkı sağladı ve sağlamaya devam ediyor. Sonuçlarından bağımsız şekilde, AİHM’e en fazla sayıda dava taşıyan ülkelerin başında Türkiye’nin geldiğini bir kez daha hatırlamakta fayda var. Başka bir ifadeyle Türkiye, Avrupa insan hakları rejiminin şekillenmesinde kilit rol oynayan ülkelerden biri. Bu noktadan hareketle, Türk anayasasında olduğu gibi AİHS’nin 2’nci ve 3’üncü maddeleriyle yaşama hakkının garanti altına alındığı, işkence ve insanlık dışı muamelenin önüne geçildiği ek protokollerle de idam cezasının yasaklandığını belirtmek gerek. Türk hukuk sisteminde olduğu gibi Avrupa insan hakları hukukunda da yaşama hakkı, *jus cogens* niteliğe sahip, çekirdek haklar arasında yer alıyor ve hiçbir şartta kısıtlanması mümkün değil. Bununla birlikte, *Soering, Birleşik Krallık’a Karşı (1989)* emsal kararında AİHM’e göre idam cezasının öncesinde mahkumun hangi şartlar altında tutulduğu (*death row*) da bir o kadar önem taşıyor ve insanlık dışı muamele olarak değerlendirilebiliyor. Yani idamın doğurduğu insan hakları ihlalleri aslında idam öncesindeki süreçte başlıyor. Neticede idam cezasının getirilmesi için Türkiye’nin ulusal mevzuatta değişikliğe gitmesi ve uluslararası yükümlülüklerden geri adım atması gerekecek. Peki, ulusal hukuk mekanizmasında kökten değişiklikler gerektirecek olan idam cezası sonuçları itibariyle caydırıcı ve kamu yararı sağlayan etkiler taşıyor mu?

İdam Cezasının Etik ve Pratik Yönleri

Bir ceza olarak etkili olup olmamasına ve etik sonuçlarına bakıldığında idam cezasının son derece tartışmalı bir uygulama olduğunu belirtmek mümkün. Geri dönülemez ve tazmin edilemez bir ceza türü olması idam cezasının uygulanmasını ahlaki ve insani açıdan tartışmalı hale getiriyor. Yargı sürecinde yapılması olası herhangi bir hata bir daha telafi edilemez sonuçlara yol açabilir. Belirtilmelidir ki hem Avrupa Konseyi hem

de BMİHYK kaynakları⁹¹⁰, idam cezasının kayda değer caydırıcı bir etkisi olduğu yönünde bilimsel veri bulunmadığının altını çiziyor. Hatta hem uluslararası organizasyonlar hem de sivil toplum örgütleri, aksi doğrultuda verileri kamuoyu ile paylaşıyor. Örneğin Kanada’da cinayet suçuna yönelik idam cezasının kaldırıldığı 1976 tarihinden bu yana cinayet oranlarında azalma gerçekleştiği; 1975 yılı ile karşılaştırınca, 30 yıl sonrasında cinayet oranlarının yüzde 30 azaldığı dikkat çekiyor.¹¹ Veya FBI verilerine göre, ABD’de idam cezasının bulunmadığı 14 eyalette cinayet oranları ülke ortalamasında veya ortalamanın altında.¹²

Öte yandan idam cezasının suç tiplerine etkisi değerlendirildiğinde, Türkiye’deki tartışmalarda siyasi suçlar ve terör suçu, idamla cezalandırılması öngörülen suçlar arasında öne çıkıyor. Nitekim intihar eylemlerinin giderek arttığı günümüzde idam cezasının bu tür suçlara caydırıcı bir etkisi olduğunu garanti altına alan bilimsel veriler ortaya sürmek de halihazırda çok olası görülüyor.

ABD Örneği Türkiye için Uygun Bir Örnek mi?

İdam cezasının uygulamada olduğu tek batılı demokrasi olan ABD’de hemen hemen bütün idam karşıtı sivil toplum örgütlerinin öne sürdüğü bir istatistik dikkat çekiyor. İdam cezasıyla yargılanan mahkumların yüzde 10’u beraat ediyor veya farklı bir ceza uygulanıyor. Bireyin idamla cezalandırılan 10 kişi arasında mı yer alacağı yoksa idamdan kurtulan 11’inci kişi mi olacağı, hukuki olduğu kadar, etik, psikolojik ve çok değişkenli bir mesele. ABD merkezli Ulusal Hukuk Dergisi’nin Şef Muhabiri Marcia Coyle tarafından 1980-2000 yılları arasında ABD’de yapılan bir araştırma, yerel mahkemeler tarafından verilen idam cezalarının yüzde 68’inin yargı sürecinde ciddi hata yapıldığı gerekçesi ile federal mahkemeler tarafından iade edildiğini öne sürüyor. Mahkemeler tarafından yeniden görülen bu tür davaların yüzde 82’sinde sanığın idam cezası dışında cezalara çarptırıldığı dikkat çekiyor¹³.

ABD’de idam cezasının yoğun şekilde ırkçı motiflerin etkisi altında kaldığı ve refah düzeyinin düşük olduğu bölgelerde daha sıradan halde kullanıldığı; istatistiklere göre

⁹ CoE Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Death is not justice, September 2010, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Publications/dinj_2010_en.pdf (02.11.2016)

¹⁰ OHCHR, Moving Away from the Death Penalty, United Nations, New York, 2014, <http://www.ohchr.org/Lists/MeetingsNY/Attachments/52/Moving-Away-from-the-Death-Penalty.pdf> (03.11.2016)

¹¹ Amnesty International, Global moratorium on executions now, p.8, 2007, <https://www.amnesty.org/en/documents/IOR41/018/2007/en/> (03.11.2016)

¹² CoE Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, A.g.e.

¹³ Marcia Coyle, “68 Percent Error Rate Found in Death Case Study”, *The National Law Journal*, 09.06.2000, <http://www.truthinjustice.org/68percent.htm> (04.11.2016).

fakir ABD vatandaşlarının idam cezasına daha yüksek oranlarda çarptırıldığı dikkate alındığında; cezanın meşruiyeti tartışmalı hale geliyor.¹⁴

İdam Cezasının Geri Getirilmesinin Sonuçları Ne Olacaktır?

Bugün Türkiye'nin 32 yıldır uygulamadığı ve kanuni olarak da 12 yıl önce kaldırdığı idam cezasının geri getirilmesini konuşuyoruz. İdam cezasının kaldırılması Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerine başlamak için yerine getirdiği en öncelikli siyasi şartlardan birini oluşturuyordu. İdam cezasının tekrar getirilmesini gündeme getirmek bile, Türkiye'nin AB süreci açısından vahim sonuçlar doğurabilir. Bu cezanın tekrar uygulanmaya başlanması AB üyelik hedefinin bütünüyle rafa kaldırılmasını gündeme getirebilir. Türkiye açısından AB üyelik hedefinin, ülkenin gelişmişlik düzeyini ilerletmesi, sosyal, siyasal ve ekonomik sorunlarına çözüm bulması ve demokratik ve yapısal reformlar için model oluşturması açısından önemi devam ediyor.

Ekonomik açıdan bakıldığında Türkiye'nin ticaretinin yarısına yakınına gerçekleştirdiği, yabancı yatırımların yaklaşık 2/3'ünün kaynaklandığı ve Gümrük Birliği ilişkisi ile işbirliği içinde olduğu AB'ye üyelik perspektifini tehlikeye atacak böyle bir adımın sonuçlarını düşünmeliyiz. TTIP, CETA gibi büyük çaplı uluslararası ticaret müzakerelerine yönelik protestolarda da görülmüştür ki sosyal medya ve teknolojiyle birlikte bilginin saniyeler içerisinde ülkeler arasında gezdiği bir dönemde, ticari ilişkiler bile temel insan haklarından bağımsız ele alınamıyor ve küresel çapta protestolara sebep olabiliyor. Unutulmamalıdır ki Avrupa Konseyi, NATO ve OECD üyesi olan Türkiye'nin Avrupa ve Batı ile vazgeçilemez kurumsal ilişkileri bulunuyor. Bu ilişkiler Türkiye'nin güvenliği, istikrarı ve çağdaş dünya ile ilişkileri açısından kritik önemdedir. İdam cezasının geri getirilmesi Türkiye'nin çağdaş dünyanın bir üyesi olarak varlığının ve kimliğinin sorgulanmasını da doğuracaktır.

Yukarıda ifade edildiği gibi etkili bir ceza olduğu konusunda önemli soru işaretleri olan ve herhangi bir adli hata durumunda geri dönülemez ve tazmin edilemez olması nedeniyle ahlaki açıdan sorunlu bir ceza türü olan idam cezasının geri getirilmesi Avrupa'da yükselen aşırı sağ tarafından da bir koz olarak kullanılacak ve yalnızca Türkiye karşıtlarını sevindirecektir.

¹⁴ Amnesty International, Death Penalty Facts, 2012, <http://www.amnestyusa.org/pdfs/DeathPenaltyFactsMay2012.pdf> (03.11.2016)